

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1974-1975

18 NOVEMBER 1974

WETSONTWERP

tot wijziging van het erfrecht
van de langstlevende echtgenoot.

AMENDEMENTEN VOORGESTELD

DOOR Mevr. RYCKMANS-CORIN.

Art. 7.

1) In § 2, het eerste lid vervangen door wat volgt :

« § 2. — Wanneer de overledene bloedverwanten in de opgaande lijn of in de zijlijn achterlaat, of erfgenamen uit één van deze erforden, heeft de langstlevende echtgenoot, die noch uit de echt, noch van tafel en bed gescheiden is, recht op de volle eigendom van de goederen die in de nalatenschap van de overledene gevallen zijn ingevolge de vereffening van de gemeenschap die tussen de echtgenoten heeft bestaan, met inbegrip van de in artikel 1525 bedoelde inbrengsten en kapitalen, alsmede op het vruchtgebruik van alle andere goederen. »

VERANTWOORDING.

De bloedverwanten in de opgaande lijn en in de zijlijn vormen in werkelijkheid drie en niet twee erforden. Wij stellen derhalve voor het woord « beide » te schrappen.

Het voorgestelde amendement heeft tot doel te bevestigen dat het aan de langstlevende echtgenoot toegekende recht in wezen het erfrecht betreft, zodat de gemeenschap dient vereffend (en niet noodzakelijk verdeeld) te worden volgens de huidige regels (de wettelijke bepalingen die door het huwelijkscontract aangevuld of eventueel gewijzigd zijn). Op de gemeenschappelijke goederen of op het gedeelte van die welke, overeenkomstig die vereffeningregels aan de overledene toegefallen zijn, heeft de langstlevende echtgenoot een erfrecht in volle eigendom. Dat recht omvat tevens de kapitalen en de inbrengsten die kunnen worden teruggenomen; de langstlevende echtgenoot is dus de enige erfgenaam die die terugnemingen kan verrichten, ingeval de overledene slechts bloedverwanten in de opgaande of de zijlijn achterlaat. De langstlevende echtgenoot heeft overigens het vruchtgebruik van het volmaakte of onvolmaakte particulier vermogen van de overledene.

2) In § 3, het tweede lid weglaten.

VERANTWOORDING.

Terwijl een tweede huwelijk over het algemeen met wantrouwen wordt aangezien, heeft het voorgenomen artikel 745bis, § 3, lid 2, tot gevolg dat het in bepaalde gevallen bevoordeeld wordt. Het is

Chambre des Représentants

SESSION 1974-1975

18 NOVEMBRE 1974

PROJET DE LOI

modifiant les droits successoraux
de l'époux survivant.

AMENDEMENTS PRÉSENTÉS

PAR Mme RYCKMANS-CORIN.

Art. 7.

1) Au § 2, remplacer le premier alinéa par ce qui suit :

« § 2. — Lorsque le défunt laisse des ascendants ou des parents en ligne collatérale, ou des héritiers de chacun de ces ordres, le conjoint survivant non divorcé ni séparé de corps a droit à la propriété des biens tombés dans la succession du défunt par suite de la liquidation de la communauté ayant existé entre les époux, y compris les apports et capitaux visés par l'article 1525, ainsi qu'à l'usufruit de tous les autres biens. »

JUSTIFICATION.

Les ascendants et parents en ligne collatérale constituent en réalité trois et non deux ordres de successeurs. Nous proposons dès lors de supprimer le mot « deux ».

L'amendement proposé tend à confirmer la nature successorale du droit conféré au conjoint survivant, en sorte qu'il faudra liquider (et pas nécessairement partager) la communauté suivant les règles actuelles (les dispositions légales complétées ou modifiées éventuellement par le contrat de mariage). Sur les biens communs ou la partie de ceux qui, en vertu de ces règles de liquidation, seront acquis au défunt, le conjoint survivant aura un droit de succession en pleine propriété. Ce droit portera également sur les capitaux et apports dont la reprise serait possible; le conjoint survivant sera donc le seul héritier à pouvoir faire cette reprise au cas où le défunt ne laisserait que des ascendants ou des collatéraux. Au demeurant, le conjoint survivant aura l'usufruit des propres parfaits ou imparfaits du défunt.

2) Au § 3, supprimer le deuxième alinéa.

JUSTIFICATION.

Alors qu'en général, les secondes noccs sont considérées avec méfiance, l'article 745bis, § 3, al. 2, du projet aboutit dans certains cas à les privilégier. Il se peut, en effet, qu'un quart en pleine propriété

immers mogelijk dat één vierde in volle eigendom meer is dan het geheel in vruchtgebruik (dat aan de echtgenoot in een eerste huwelijk wordt verleend): alles hangt af van de leeftijd van degene die de nalatenschap geniet.

Anderzijds is het zo dat de echtgenoot die tot de erfenis komt samen met gemeenschappelijke kinderen, geen inbreuk op het vermogen van het gezin kan maken, aangezien hij slechts een vruchtgebruik krijgt, terwijl de echtgenoot in een tweede huwelijk dat eventueel wel kan aangezien hij een gedeelte van de nalatenschap in eigendom kan krijgen.

Wij menen dat een tweede huwelijk voor de niet-gemeenschappelijke kinderen slechts gevaarlijk is wanneer het eruit voortvloeiende recht een recht in volle eigendom is; wij achten het dan ook overbodig nog een onderscheid te maken tussen de echtgenoot die tot de erfenis komt met gemeenschappelijke kinderen en de echtgenoot in een tweede huwelijk.

3) In § 6, op de derde regel, de woorden « en de huur-rechten die erop betrekking hebben » weglaten.

VERANTWOORDING.

De huur-rechten hebben een persoonlijk karakter. Zij vallen volledig onder de tussen de verhuurder en de huurder gesloten overeenkomst. Aangezien zij bovendien niet het karakter hebben van zakelijke rechten maar kunnen worden verleend *intuitu personae*, behoren zij niet *ipso facto* tot de nalatenschap.

Opdat de huur-rechten door de langstlevende echtgenoot zouden kunnen worden overgenomen, zouden de bepalingen betreffende de verschillende types van huur gewijzigd moeten worden, wat niet het doel van het onderhavige ontwerp is. Men zou eveneens eventueel in de bepalingen betreffende de huur een bepaling moeten invoegen in de zin van artikel 1751 van het Franse burgerlijk wetboek.

Art. 22bis (nieuw).

Een artikel 22bis (nieuw) invoegen, luidend als volgt :

« Artikel 858 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met de twee volgende leden :

De bloedverwant in de nederdalende lijn die een gift gekregen heeft welke vatbaar is voor inbreng door mindere ontvangst, bevrijdt zich tegenover de langstlevende echtgenoot door aan deze een rente te betalen die gelijk is aan de wettelijke interesten van de waarde van zijn gift. Op zijn verzoek kan deze rente in kapitaal worden omgezet.

De langstlevende echtgenoot die tot de erfenis komt samen met een bloedverwant in de nederdalende lijn en die een gift gekregen heeft welke vatbaar is voor inbreng door mindere ontvangst, behoudt het vruchtgebruik van zijn gift zonder gehouden te zijn tot borgstelling of tot het opstellen van een staat of een inventaris en brengt in natura de blote eigendom in van de door hem ontvangen goederen. Dit vruchtgebruik wordt op verzoek van de langstlevende echtgenoot in kapitaal omgezet, tenzij hij de toepassing van artikel 587 verkiest. »

VERANTWOORDING.

Met het oog op de regeling van het vraagstuk van de giften die kunnen worden ingebracht door mindere ontvangst stellen wij voor artikel 858 aan te vullen m.b.t. die giften. De afstammeling die een gift heeft gekregen die kan worden ingebracht door mindere ontvangst, zal aan de echtgenoot de tegenwaarde van het vruchtgebruik van die gift storten in de vorm van een lijfrente, maar hij kan de kapitalisatie van de rente vragen. De echtgenoot die dergelijke gift heeft gekregen, zal er slechts het vruchtgebruik van hebben omdat de afstammelingen er, bij het opvallen van de erfenis, de blote eigendom van verwerven, de echtgenoot kan nochtans de kapitalisatie van het vruchtgebruik vragen.

représente plus que la totalité en usufruit (conférée au conjoint en premières nocés) : tout dépend de l'âge du bénéficiaire de la succession.

En outre, alors que le conjoint en concours avec des enfants communs ne peut pas porter atteinte au patrimoine familial, puisqu'il ne reçoit qu'un usufruit, le conjoint en secondes nocés le peut éventuellement, puisqu'il peut prendre une partie de la succession en propriété.

Considérant que les secondes nocés ne sont dangereuses pour les enfants non communs que lorsque le droit qu'elles confèrent est en pleine propriété, il nous a semblé inutile de faire encore une différence entre le conjoint en concours avec des enfants communs et le conjoint en secondes nocés.

3) In fine du § 6, supprimer les mots : « ni du droit au bail qui s'y rapporte ».

JUSTIFICATION.

Les droits découlant d'un bail ont un caractère personnel. Ils sont entièrement soumis à la convention passée entre le bailleur et le preneur. Au surplus, n'ayant pas le caractère de droits réels, mais pouvant être conférés *intuitu personae*, ils ne font pas *ipso facto* partie de la succession.

Pour que le droit au bail puisse être repris par le conjoint survivant, il faudrait d'abord modifier les dispositions qui concernent les différents types de baux, ce qui n'est pas l'objet du présent projet. Il faudrait également et éventuellement introduire dans les dispositions relatives aux baux un texte semblable à l'article 1751 du code civil français.

Art. 22bis (nouveau).

Insérer un article 22bis (nouveau), libellé comme suit :

« L'article 858 du même Code est complété par les deux alinéas suivants :

Le descendant qui a reçu une libéralité rapportable en moins prenant s'acquitte de son obligation vis-à-vis du conjoint survivant en lui versant une rente égale aux intérêts légaux de la valeur de la libéralité. A sa demande, la rente est convertie en un capital.

Lorsqu'il est en concours avec un descendant, le conjoint survivant qui a reçu une libéralité rapportable en moins prenant conserve l'usufruit de la libéralité, sans devoir fournir caution, dresser état ou faire inventaire et rapporter en nature la nue-propriété des biens qu'il a reçus. Cet usufruit est converti en un capital à la demande du conjoint survivant, si mieux n'aime ce dernier se voir appliquer l'article 587. »

JUSTIFICATION.

C'est pour régler le problème posé par les libéralités rapportables en moins prenant que nous proposons de compléter l'article 858 en ce qui les concerne. Le descendant qui aura reçu une libéralité rapportable en moins prenant versera au conjoint la valeur de l'usufruit de cette libéralité, sous forme d'une rente viagère, sauf à demander la capitalisation de la rente. Le conjoint qui aura reçu une telle libéralité n'en aura plus que l'usufruit, la nue-propriété appartenant aux descendants à l'ouverture de la succession, sauf au conjoint à demander la capitalisation de l'usufruit.

Art. 22ter (nieuw).

Een artikel 22ter (nieuw) invoegen, luidend als volgt :

« In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 915bis ingevoegd, luidend als volgt :

Artikel 915bis. — De langstlevende echtgenoot heeft het vruchtgebruik van de goederen die niet beschikbaar zijn tegenover de afstammelingen met wie hij samen tot de erfenis komt.

Wanneer de overledene geen afstammelingen nalaat, gaat de helft van het vruchtgebruik van zijn goederen naar de langstlevende echtgenoot volgens de hieronder bepaalde regelen.

In elk geval heeft de langstlevende echtgenoot, zonder tot borgstelling gehouden te zijn, maar onder verplichting een staat en een inventaris te doen opstellen, recht in natura op het vruchtgebruik van het onroerend goed dat als voornaamste woning voor het gezin dient, alsmede van de huisraad waarvan het is voorzien, door aanrekening op het hem toekomende vruchtgebruik indien de toepassing van de artikelen 920 en volgende zulks mogelijk maakt, ofwel door inkorting in het tegenovergestelde geval.

Wanneer de echtgenoten in feite van elkaar gescheiden leven kan de langstlevende echtgenoot op geen enkel voorbehouden erfdeel aanspraak maken indien de schuld van de scheiding hem, vóór het overlijden, ten laste gelegd was ingevolge een in kracht van gewijsde gegane beslissing, welke uitgesproken werd op verzoek van de vooroverleden echtgenoot. Dit is eveneens het geval wanneer de echtgenoten op het ogenblik van het overlijden een rechtspleging tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed bij onderlinge toestemming hebben ingezet.

De langstlevende echtgenoot verliest het voorbehouden erfdeel in de bij artikel 745bis, § 9, bepaalde gevallen. »

VERANTWOORDING.

Ons amendement beoogt de regeling van de problemen die rijzen ten gevolge van de giften welke toegerekend worden op het voorbehouden erfdeel van de afstammelingen en van de bij vooruitmaking of buiten het erfdeel gedane giften, door een voorbehouden erfdeel in vruchtgebruik ten guaste van de langstlevende echtgenoot ten belope van een bedrag, gelijk aan het voorbehouden erfdeel van de afstammelingen, in het leven te roepen.

Overeenkomstig het gebruik om de langstlevende echtgenoot voor de berekening van de erfdelen met een kind gelijk te stellen, zal dat voorbehouden erfdeel gevormd worden door het vruchtgebruik van de helft van de goederen.

Bovendien wil dit amendement voor de langstlevende echtgenoot het gedurende het leven met de echtgenoot bestaande levensniveau vrijwaren. Daarom wil het die onroerende goederen onbeschikbaar stellen en een onderscheid maken tussen twee gevallen :

De preferentiële goederen liggen — ingevolge de toerekening van de (voor inbreng vatbare) giften — volledig in de voorbehouden erfdelen vervat. In dat geval zal de echtgenoot zijn voorbehouden erfdeel in vruchtgebruik op die goederen ontvangen. Indien een erfgenaam de preferentiële goederen heeft gekregen als een gift die vatbaar is voor inbreng door mindere ontvangst, zal de inbreng niet geschieden overeenkomstig artikel 858, 2de lid (nieuw), maar zal de gift, ten voordele van de echtgenoot, in vruchtgebruik ingekort worden. Indien de toerekeningen van de voor inbreng vatbare giften het voorbehouden gedeelte opnieuw samenstellen met andere dan met preferentiële goederen, zal de echtgenoot, naast het voorbehouden erfdeel (in vruchtgebruik) dat door middel van inbreng opnieuw is samengesteld, het vruchtgebruik hebben van de preferentiële goederen. Indien het mogelijk is het voorbehouden erfdeel van de kinderen en van de echtgenoot te laten slaan op de preferentiële goederen (omdat de overledene niet vermeld heeft op welke goederen het voorbehouden gedeelte zou moeten slaan) dan zal die toerekening zoveel mogelijk op die manier geschieden. Indien die toerekening slechts gedeeltelijk of helemaal niet mogelijk is (omdat de overledene het voorbehouden gedeelte gedeeltelijk of volledig op andere dan op preferentiële goederen heeft doen slaan), zal de langstlevende echtgenoot de giften die, bij veronderstelling (althans gedeeltelijk) op de preferentiële goederen sloegen, zoveel als nodig doen inkorten (de blote eigendom blijft dan aan de begunstigten).

Art. 22ter (nouveau).

Insérer un article 22ter (nouveau), libellé comme suit :

« Un article 915bis libellé comme suit est inséré dans le même Code :

Article 915bis. — Le conjoint survivant aura l'usufruit des biens indisponibles vis-à-vis des descendants avec lesquels il viendra en concours.

Lorsque le défunt ne laisse pas de descendant, la moitié en usufruit de ses biens est réservée au conjoint survivant, suivant les règles ci-après établies.

En tout état de cause, le conjoint survivant a droit en nature, sans fournir caution, mais à charge de faire état et dresser inventaire, à l'usufruit de l'immeuble qui sert au logement principal de la famille et des meubles meublants qui le garnissent, soit par voie d'imputation sur sa réserve en usufruit, si l'application des articles 920 et suivants le permet, soit par voie de réduction, dans le cas contraire.

Lorsque les époux vivent séparés de fait, le conjoint survivant ne bénéficie d'aucune réserve, si la séparation lui a été imputée avant le décès par une décision judiciaire coulée en force de chose jugée, prise à la demande de l'époux prédécédé. Il en va de même au cas où, au décès, les époux ont commencé une procédure de divorce ou de séparation de corps par consentement mutuel.

Le conjoint survivant est déchu de sa réserve dans les cas de l'article 745bis, § 9. »

JUSTIFICATION.

Notre amendement tend à régler les problèmes posés par les libéralités imputables sur la réserve des descendants et celles faites par préciput et hors-part, en créant une réserve en usufruit en faveur du conjoint survivant, d'un montant identique à la réserve des descendants.

Cette réserve sera constituée de l'usufruit de la moitié des biens conformément à l'usage d'assimiler le conjoint survivant à un enfant pour le calcul des parts.

De plus, l'amendement veut conserver au survivant le cadre de vie qu'il a connu du vivant de son conjoint. C'est pourquoi il tend à rendre ces biens immobiliers indisponibles et à distinguer deux cas :

Par le jeu des imputations des libéralités (rapportables) sur la réserve, les biens préférentiels se trouvent totalement compris dans les biens réservés. Dans ce cas, le conjoint aura sa réserve en usufruit sur ces biens. Si un héritier a reçu les biens préférentiels en libéralité rapportable en moins prenant, le rapport n'aura pas lieu suivant l'article 858, alinéa 2 (nouveau), mais il y aura réduction de la libéralité en usufruit, en faveur du conjoint. Si les imputations des libéralités rapportables reconstituent la réserve en d'autres biens que les biens préférentiels, le conjoint aura, outre la réserve (usufruit) reconstituée grâce aux rapports, l'usufruit des biens préférentiels. S'il est possible de faire porter la réserve des enfants et du conjoint sur les biens préférentiels (parce que le défunt n'a pas précisé sur quels biens porterait la réserve), on fera autant que possible cette imputation. Si celle-ci n'est que partiellement ou nullement possible (parce que le défunt a partiellement ou totalement fait porter la réserve sur d'autres biens que les biens préférentiels), le conjoint survivant réduira à due concurrence les libéralités qui, par hypothèse, auront porté (au moins partiellement) sur les biens préférentiels (la nue-propriété restant aux gratifiés).

Nochtans mag niet uit het oog worden verloren dat de echtgenoten, niettegenstaande het feit dat zij samenwonen, zich op het ogenblik van het overlijden van één hunner dicht bij een scheiding kunnen bevinden. In dat geval schaffen wij het voorbehouden erfdeel af. Wij schaffen het eveneens af in twee gevallen waarin de langstlevende echtgenoot onwaardig is om te erven.

Art. 22quater (nieuw).

Een artikel 22quater (nieuw) invoegen, luidend als volgt :

« Artikel 916 van hetzelfde Wetboek wordt als volgt gewijzigd :

Artikel 916. — Bij gebreke van bloedverwanten in de opgaande lijn en in de nederdalende lijn en van een overlevende echtgenoot mogen de giften, bij akten onder de levenden of bij testament, het geheel van de goederen omvatten. »

VERANTWOORDING.

Aangezien wij een voorbehouden erfdeel ten voordele van de langstlevende echtgenoot in het leven roepen, dient artikel 916 van het Burgerlijk Wetboek dienovereenkomstig gewijzigd te worden.

Art. 23.

De tekst van dit artikel vervangen door wat volgt :

« Artikel 1094 van hetzelfde Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

Artikel 1094. — Een echtgenoot mag, voor het geval dat hij geen kinderen en ook geen afstammelingen achterlaat, hetzij bij huwelijkscontract, hetzij tijdens het huwelijk, ten voordele van de andere echtgenoot beschikken over de eigendom van zijn gezamenlijke goederen.

En voor het geval dat de echtgenoot die de schenking doet, kinderen of afstammelingen achterlaat, mag hij ten voordele van de andere echtgenoot beschikken over alles waarover hij ten voordele van een vreemde zou mogen beschikken. »

VERANTWOORDING.

Zoals het artikel 1094 is opgesteld, lijkt het de echtgenoten te verplichten aan elkander schenkingen te doen. Er wordt hier echter alleen bedoeld op de onderstelling dat een echtgenoot ten voordele van de andere beschikt.

Aangezien wij voorstellen een voorbehouden erfdeel in vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende echtgenoot toe te kennen, dient artikel 1094 dienovereenkomstig gewijzigd te worden.

Wij stellen voor om, zoals het ontwerp dat doet, het voorbehouden erfdeel voor bloedverwanten in de opgaande lijn die samen met de langstlevende echtgenoot tot de erfenis komen, op te heffen en de overledene die geen kinderen achterlaat, dus in staat te stellen over al zijn goederen te beschikken ten gunste van zijn echtgenoot.

Aan de andere kant stellen wij voor het beschikbare gedeelte van de langstlevende echtgenoot op één lijn te plaatsen met het beschikbare gedeelte ten voordele van vreemden en zulks naar evenredigheid van het aantal kinderen dat de overledene heeft achtergelaten, zonder nog langer een onderscheid te maken of die al dan niet gemeenschappelijk zijn.

Toutefois, il ne faut pas perdre de vue que, tout en demeurant mariés, les époux peuvent être, au décès de l'un d'eux, dans une situation proche de la rupture. Nous supprimons la réserve dans ce cas. Nous la supprimons également dans deux cas d'indignité successorale propres au conjoint survivant.

Art. 22quater (nouveau).

Insérer un article 22quater (nouveau), libellé comme suit :

« L'article 916 du même Code est modifié de la manière suivante :

Article 916. — A défaut d'ascendants, de descendants et de conjoint survivant, les libéralités par actes entre vifs ou testamentaires pourront épuiser la totalité des biens. »

JUSTIFICATION.

Puisque nous créons une réserve en usufruit en faveur du conjoint survivant, l'article 916 du Code civil doit être modifié en conséquence.

Art. 23.

Remplacer le texte de cet article par ce qui suit :

« L'article 1094 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

Article 1094. — L'époux pourra, soit par contrat de mariage, soit pendant le mariage, pour le cas où il ne laisserait point d'enfants ni descendants, disposer en faveur de l'autre époux, en propriété, de la totalité de ses biens.

D'autre part, pour le cas où l'époux donateur laisserait des enfants ou descendants, il pourra disposer en faveur de l'autre époux de tout ce dont il pourrait disposer en faveur d'un étranger. »

JUSTIFICATION.

Tel qu'il est rédigé, l'article 1094 semble imposer aux conjoints de se faire des libéralités réciproques. On ne doit cependant viser ici que l'hypothèse où un époux dispose en faveur de son conjoint.

Au surplus, puisque nous suggérons de reconnaître une réserve en usufruit en faveur du conjoint survivant, l'article 1094 doit être modifié en conséquence.

Nous proposons, comme le projet le fait, de supprimer la réserve des ascendants en concours avec le conjoint survivant et donc de permettre au défunt ne laissant pas d'enfants de disposer de tous ses biens en faveur de son conjoint.

En revanche, nous proposons d'aligner le disponible du conjoint survivant sur le disponible en faveur d'étrangers et ce, en fonction du nombre de descendants laissés par le défunt, sans plus distinguer suivant qu'ils sont communs ou non.

G. RYCKMANS-CORIN,
P. HAVELANGE,
W. MARTENS,
L. REMACLE.